

Dr Dusan Janjic

Dijalog na buretu baruta. Srpsko – albanski dijalog 1994 – 2000.

Medija centar i Radio Slobodna Evropa, Beograd, 2000, 326 str.

U okviru rubrike “Most” u Programu na juznoslovenskim jezicima Radija Slobodna Evropa, od 1994 do 2000. godine, emitovano je 26 kontakt programa na teme srpsko – albanskih odnose. Bili su to razgovori izmedju znacajnih licnosti politickog, kulturnog i javnog zivota Kosova i Srbije, koji su sabrani i objavljeni u zborniku *Dijalog na buretu baruta*.

Ovi razgovora su vodjeni i u doba kada je izgledalo da je to nemoguci, te su slusaocima *Slobode Evrope*, i na Kosovu i u Srbiji, bili ohrabrenje u vremenu rata i etnickog ciscenja na Kosovu, kada razgovaraju Behljulj Becaj i Aleksa Djilas, Dragoljub Micunovic i Astrit Salihu. Njihov znacaj je vilk i u vremenu kad su ranama rata pridodate patnje izгона Srba, Roma i Muslimana, a tada su razgovarali Radoslav Petkovic i Midjen Keljmendi, Agon Demjaha i Slobodan Samardzic, Adem Demaci i Momcilo Trajkovic, Svetislav Basara i Miljazim Krasnici i drugi. I svi drugi razgovori porucuju da je oguce održavati komunikaciju i kada se zivi u paralelnim drustvima. Zbog toga je Knjiga jedna od ubedljivih potvrda ispravnosti formule: Bolje je i sto godina razgovarati i pregovarati, nego jedan jedini dan ratovati.

Ocena Karabega, u *Uvodnim napomenama*, da je prisutan ogroman jaz izmedju albanskih i srpskih politicara jeste tacna. Karabegovo uverenje da nije postignut ni minimum saglasnosti je razumljivo iz perspektive njegovih ocekivanja od nesporno ogromnog rada ulozenog u ovaj projekt, ali meni, kao slusaocu i citaocu, se cini da nije utemeljeno. Moglo bi se reci da je sve vreme, prisutna saglasnost o tome da bi trebalo razgovorati, kao i brojnim posebnom pitanjima (na primer, da su, pod Milosevicevom diktautom, ugrozena prava i Albanca i Srba). Problemi pocinju oko toga kada i kako zapoceti razgovore i, naravno, oko krajnjeg pitanja, a to je pitanje statusa. I u odgovoru na ova pitanja Knjiga ce biti nezaobilazna. Na primer, ona sadrzi razlicite predloge za resavanje pitanja statusa Kosova: od siroke autonomije Kosova unutar demokratske Srbije ili demokratske Jugolsavije, preko federacije tri republike – Kosova, Srbije i Crne Gore, do nezavisnosti Kosova. Posebnu paznju zasluuju i ideje “internog razgranicenja” kroz etnicku kantonizaciju (Dusan Baakovic u razgovoru s Fetmir Fehmiju, 1999) i podele teritorije Kosova (Slobodan Samardzic s Sokolj Bljakaj i s Agon Demjahom). Interesantno je i opomunjuce da ove ideje koje su od Dobrice Cosica najavljene na samom pocetku razocarane s Milosevicevim rezultatima na Kosovu, 1992 godine, javno obnovljene 1999 godine, a posle NATO napada i evidentnog gubitka kontrole nad Kosovom.

Uticao tih ideja je znatan u vodjstvu SR Jugoslavije i Srbije, a vrednost im je u tome sto jasno iskazuju nerazresenu dilemu: Etnonacilisticki ili demokratsko multikulturni odgovor na krizu srpskog nacionalnog i dravnog identiteta? Uz to, oni odgovoraju i na jednu od zaista postojećih dimenzija kosovskog problema – kontrola nad teritorijom

Kosova. Međutim, takvi odgovori ne predstavljaju iskoracenje iz dosadasnjeg zacaranog kruga.

Izgleda, da je Demjaha u pravu kada porucuje da je greska ne samo Albanaca i Srba, nego i svih naroda na Balkanu sto gledaju svoje uske interese, a ne vide, sto bi Amerinkaci rekli, *big picture*, globalni razvoj sveta. Zapravo, u temelju Kosovske krize je realistički socijalni sukob u vezi s pitanjem statusa Albanaca i kontrolom nad teritorijom Kosova. Gledano sa srpske strane, cini se da formula koja bi mogla da dovede do resavanja Kosovske krize glasi: *Teritorija za razvoj!* Istovremeno, moguće je da bi za albansku stranu mogla da bude interesantna formula: *Konačni status za mir i demokratiju!*

Knjiga se završava razgovorom Ilber Hise i Save Janjic, od 12 novembra 2000, u kome Janjic ukazuje na potrebu da se pocnu preliminarni razgovori i pregovori, kako bi se realizovala Rezolucija 1244. Ovo je posebno vazno s obzirom na ukorenjenu naviku srpskih i subanskih vodja da postavljaju brojne preduslove za razgovor. Ovo ukazivanje kao da najvljuje inace neizbezne pregovore koji s obzirom na regionalni znacaj Kosovskog porblema moraju biti i srpsko – albanski ali i medjunarodni. Javnost i politcari terbalo bi da se pripreme za medjunarodnu mirovnu konferenciju o Koosvu. To pak aktuelizuje jednu od poruka Knjige: Politicari i javnost s ovih prostoru moraju biti pripremljeni za odgovoran odnosa prema razgovoru i prema iskustvu koje uci da je svaki razgovor dobar. Kako uspesno pregovaranje dolazi posle pazljivih priprema pregovaraca ali i javnosti, razgovori sadrzani u Knjizi predstavljaju jedan od vaznih koraka u ovoj pripremi.